

თანხმოდგენილია ტიპური ჩანაცვლების სახეობები, 4-5 წლის ასაკობრივი  
ჯგუფის  
ქართულ ენოვან ბავშვებში

მარიკა ჭყონია

*სამაგისტრო ნაშრომი წარმოდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის  
მეცნიერების და ხელოვნების ფაკულტეტზე კომუნიკაციის, ენისა და მეტყველების  
თერაპიის აკადემიური ხარისხის მინიჭების შესაბამისად*

კომუნიკაციის, ენისა და მეტყველების თერაპიის სამაგისტრო პროგრამა

ხელმძღვანელი: ანა შამათავა

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
თბილისი, 2025

## სარჩევი

|                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------|----|
| აბსტრაქტი .....                                                  | 3  |
| Abstract .....                                                   | 4  |
| შესავალი .....                                                   | 5  |
| ლიტერატურის მიმოხილვა .....                                      | 7  |
| ფონოლოგიური პროცესები .....                                      | 7  |
| თეორიები .....                                                   | 9  |
| გენერაციული მიდგომა: სტამპე და სმიტი .....                       | 10 |
| არახაზობრივი ფონოლოგია (Nonlinear phonology) .....               | 11 |
| თანამედროვე ფორმალისტური მოდელები .....                          | 12 |
| ოპტიმალობის თეორია (Optimality theory) .....                     | 15 |
| თანამედროვე ფორმალისტური მოდელები: კრიტიკა და დაფასება .....     | 16 |
| სხვა ენებში მიმდინარე ფონოლოგიური პროცესები .....                | 18 |
| ქართული ენა .....                                                | 24 |
| კვლევის მეთოდი .....                                             | 26 |
| შერჩევა .....                                                    | 27 |
| პროცედურა .....                                                  | 28 |
| კვლევის ინსტრუმენტები .....                                      | 30 |
| ქართულენოვანი ფონოლოგიური ცნობიერების სკრინინგ-ინსტრუმენტი ..... | 30 |
| ბაყაყო, სად ხარ? .....                                           | 31 |
| მონაცემთა ანალიზი და შედეგები .....                              | 32 |
| დისკუსია .....                                                   | 34 |
| დასკვნა .....                                                    | 39 |
| კვლევის შეზღუდვები .....                                         | 40 |
| ბიბლიოგრაფია: .....                                              | 42 |
| წიგნები და დისერტაციები: .....                                   | 42 |
| მეცნიერული სტატიები: .....                                       | 43 |
| ონლაინ რესურსი: .....                                            | 46 |
| დანართი: .....                                                   | 47 |

## აბსტრაქტი

კვლევის მიზანი იყო 4-დან 5 წლამდე ასაკის ტიპური განვითარების მქონე ბავშვებში ბგერათა ჩანაცვლების გავრცელების და ტიპების კვლევა, ასევე ამ პროცესების ასაკობრივი და რეგიონული სხვაობების შეფასება. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 40 ბავშვმა (17 გოგო, 23 ბიჭი) თბილისიდან და საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან. მონაცემები აღწერითი სტატისტიკისა და ANOVA-ს საშუალებით დამუშავდა.

შედეგებმა აჩვენა, რომ ყველაზე გავრცელებული ჩანაცვლების პროცესებია წინ გადმოტანა (77.5%), თანხმოვნის ამოვარდნა (80%) და დისიმილაცია (85%). რთული არტიკულაციის მქონე ბგერებიდან რ-ც ჩანაცვლება აღინიშნა 95%-ში, შ- 47.5%-ში, წ- 17.5%-ში და ძ- 25%-ში. ANOVA ანალიზის შედეგები მიუთითებენ, რომ 4 და 5 წლის ასაკობრივ ჯგუფებს შორის ბგერათა ჩანაცვლების სიხშირე და ტიპები სტატისტიკურად არ განსხვავდება (ყველა  $p > 0.05$ ). ასევე არ გამოვლინდა რეგიონული განსხვავებები ჩანაცვლების პროცესებში ( $p = 1.000$ ).

დასკვნით, 4-5 წლის ასაკში მეტყველებაში ჩანაცვლების პროცესები ფართოდ არის გავრცელებული, თუმცა ასაკობრივ და რეგიონულ ჯგუფებს შორის მათ შორის არსებითი განსხვავება არ არსებობს. ეს მონაცემები მნიშვნელოვანია ბავშვთა მეტყველებითი განვითარების შეფასებისა და ინტერვენციითვის.

## Abstract

The aim of this study was to investigate the prevalence and types of speech sound substitutions in typically developing children aged 4 to 5 years, as well as to examine age-related and regional differences in these processes. The study involved 40 children (17 girls, 23 boys) from Tbilisi and two regions of Georgia. Data were analyzed using descriptive statistics and one-way ANOVA.

Results showed that the most common substitution processes were fronting (77.5%), consonant omission (80%), and dissimilation (85%). Among complex articulation sounds, the substitution of /r/ was observed in 95%, /j/ in 47.5%, /t j/ in 17.5%, and /dz/ in 25% of cases. ANOVA results indicated no statistically significant differences between the 4- and 5-year-old groups in the frequency or types of sound substitutions (all  $p > 0.05$ ). Regional differences in substitution patterns were also not significant ( $p = 1.000$ ).

In conclusion, substitution processes are widely present in the speech of children aged 4 to 5 years; however, there are no significant age-related or regional differences between the groups. These findings are important for assessing and planning intervention for children's speech development.